

Byminner

Nr 1 • 2022

På forsidebildet ser vi fotografen Anders B. Wilse i ferd med å fotografere en gruppe gutter i robåt på Sognsvann. Wilses gode venn, presten og amatørfotografen Oscar Hvalbye har tatt dette bildet.

Til høyre ser vi Wilses resultat, som han selv har kalt «Fra Sognsvannet – Gutter i Baat 1. Juli 1903». Dette originalnegativet eies av Norsk Folkemuseum.

Byminner

Nr 1 • 2022 – Årgang 67

Utgitt av Oslo Museum i samarbeid med
Bymuseets venner.
Postboks 3078 Elisenberg
0207 Oslo
Tlf: 23 28 41 70
www.oslomuseum.no

REDAKTØR:
Kristin Margrethe Gaukstad

I REDAKSJONEN:
Gro Røde, Lars Roede, Vegard Skuseth,
Øystein Eike, Ellen Bergrem

FOTOBÆRBEIDING:
Rune Aakvik

UTFORMING/LAYOUT:
Torunn Fossen

Baksidebilde: **Henrik Ørsted:**
Fotografens oppdrag fullført, ant. 1963

INNHold

Vegard Skuseth:

- Bymuseets fotosamling	4
- Profesjonelle fotografers negativarkiver.....	10
- Amatørarkivene	18
- Portretter i visitt- og kabinettformat	30
- Flanører og observatører	36

Kristin M. Gaukstad:

Oslobilder.no	42
Medvirkende i Oslobilder	44
Andre viktige fotosamlinger	54
Oslobilder i bruk	60
Vårprogram	64
Program Bymuseets Venner	66
Rolf Strangers kulturfond 2022.....	66

FORORD

I denne utgaven ønsker vi å gi leseren et dypere innblikk i Bymuseets rike fotosamling. Fotografi har siden etableringen av «Foreningen Gamle Christiania» i 1905 vært viet stor oppmerksomhet, derfor er fotosamlingen både omfattende og mangfoldig.

I tillegg har vi invitert andre institusjoner til å skrive om sine Oslo-relaterte fotosamlinger. Vi presenterer også noen sentrale brukere av våre bilder.

Kristin M. Gaukstad, redaktør

Bymuseets fotosamling

Oslo Bymuseums fotosamling er en av de største og viktigste i landet. Museet har hatt et aktivt og bevisst forhold til fotografi som en egen, verdifull kategori i samlingen helt fra starten. Allerede i museets lover, som ble utarbeidet ved etableringen i 1905, ble fotografi nevnt særskilt. Fotosamlingen inneholder mer enn halvannen million bilder på ulike registreringsnivåer, ca. 150.000 er umiddelbart søkbare i kortkatalog eller dataprogram. Museet har også samlet malerier, tegninger og trykk i et uvanlig omfang for et kulturhistorisk museum.

Billedsamlingen er i dag kanskje museets største aktivum. Å være leverandør av historiske bilder fra hovedstaden og lokalsamfunnet Oslo er en av de viktigste og mest omfattende oppgavene museet utøver. Daglig leveres bilder til forlag, presse, studenter, forskere og til et lokalhistorisk interessert publikum blant byens innbyggere.

Fotosamlingen er bygget opp av større og mindre enheter. Alt fra spesielt interessante enkeltfotografier til fotograffirmaers komplette negativarkiver inngår i samlingen. Samlingsbyggingen har stort sett skjedd ved mottak av gaver. Amatørfotografer har avlevert sine negativer, familier og enkeltpersoner sine private albumsamlinger, bedrifter sin fotografiske dokumentasjon av virksomheten. Flere viktige profesjonelle samlere har også overlatt sitt materiale til museet.

Provincensbildet er svært fragmentert. Her er sikkert hundrevis av givere registrert. De har gjennom tiårene gitt ett eller flere bilder, ett album eller ti. Bildene har givne ten fotografert selv, arvet, funnet på loftet eller på en eller annen måte fått hånd om. Og de må ha tenkt at dette er noe som er interessant for byens eget museum. De har tatt seg bryet med å kontakte eller oppsøke museet. Museets folk har i sin tur takket ja til gavene, ført dem inn i samlingen og i større eller mindre grad fått se at bildene blir etterspurt og brukt. Hva som er blitt takket nei til er ikke dokumentert. Men vi får leve i lykkelig uvitenhet om det; vi kan ikke annet enn stole på våre forgjengeres gode skjønn og vurderingsevne.

Ofte blir fotografiene gitt sammen med gjenstander eller dokumenter

fra samme giver. Dette øker gjensidig objektenes kildeverdi, og sammenhengen mellom dem blir synliggjort i katalogapparatet. Det har preget museets samling at hovedtilfanget er gaver fra borgerlige miljøer i byen. Fortsatt er det også innenfor denne kategorien det oftest kommer tilvekster. Selv om slagsiden avtar utover i etterkrigstiden, vil den alltid prege fotosamlingens profil.

Tilvekster

Museet må som nevnt ofte bestemme seg for å takke nei til gaver – det gjelder også fotografier; vi innser at det ikke er mulig å ta vare på alt. Før en slik beslutning tas sees selvfølgelig materialet i sammenheng med hva som allerede finnes hos oss eller i andre institusjoner. Til dette er museenes felles nettsted Digitalt Museum

Møllergata sett fra Grensens, ca. 1870. Til venstre hjørnet
av Grensens 1, Stortorvets Gjæstgiveri.

FOTO: OLE TOBIAS OLSEN

Cirkusbygningen sett fra Stortingsgata, 22. august 1935. Cirkus Schumanns banner på fasaden viser at det skal være premiere dagen etter. Dette ble siste forestilling i Cirkus; 16. oktober var det slutt. Hele Tivoliområdet ble revet for å gi plass til Rådhuset og omkringliggende bebyggelse. København og Stockholm har bevart sine tilsvarende bygninger, som begge fortsatt er i bruk til underholdningsformål. Til venstre Hotel Continental og til høyre Odd Fellow-gården med Saga kino.

FOTO: ANDERS B. WILSE

I fotosamlingens grunnstamme finner vi 300 fotografier etter «auksjonarius for Kristiania kommune» Richard Andersen. Han uttaler i 1913 til avisen Tidens Tegn at «intet hus må forsvinne før det er fotografert – det ville være synd om de mange rare husene skulle bli glemt». Helt fra 1880-årene fikk han rivningsobjektene dokumentert fotografisk. I 1913 har han allerede overdratt en del av bildene til Bymuseet som ifølge avisen «pietetsfullt verner om Andersens verdifulle arbeide». På nesten alle poserer han selv i hatt og med sin karakteristiske stokk i forgrunnen, her til venstre av de to herrene i forgrunnen. Bildet er tatt foran Ljabruveien 84 like før huset ble revet 22. oktober 1903.

FOTO: NARVE SKARPMOEN

Bebyggelsen rundt trappen mellom Fredensborgveien og Damstredet, ca. 1890. Dessverre har et stort antall bilder innlemmet i samlingen de første årene ikke oppgitt fotograf. Dette er ett av ca. 400 fotografier fra byhistoriker Alf Colletts samling.

UKJENT FOTOGRAF

«Ved Vestbanestationen» er tittelen fotograf Olaf Væring har gitt denne utsikten over Pipervika fra 1904. Bymuseet har til sammen flere hundre av hans motiver, både i form av glassnegativer og originalkopier.

FOTO: OLAF VÆRING

og det sentrale registeret over norske fotosamlinger nyttige redskaper. Alle gavehenvendelser behandles av en bredt sammensatt inntakskomite som møtes månedlig.

To av Bymuseets delsamlinger

havnet helt på topp i Kulturrådets verneplan for fotografi i 1993: de ca. 500 negativene etter Ole Tobias Olsen og de knapt 10.000 Wilse-negativene. Disse to fikk høyeste prioritet da museet ikke lenge etter begynte

systematisk datakatalogisering og digitalisering av samlingen. Wilsearkivet ble i 2014 innlemmet i Norges Dokumentarv, den norske delen av UNESCOs Memory of the World-register. Interessant nok er arkivene

etter både Olsen og Wilse delt mellom ulike institusjoner, slik at tilgjengeliggjøring på nettet er med på å føye sammen igjen det som av ulike historiske, geografiske og motivmessige årsaker er blitt oppsplittet rent fysisk.

En svært detaljert topografisk og biografisk kortkatalog har vært inngangen til materialet. Bildene kan grovt regnes i to hovedgrupper: prospekt og portrett – eller stedsbilder og personbilder. I det omfattende katalogapparatet er det nedfelt en unik lokal- og personalkunnskap. Dette har i ca. 25 år vært under konvertering til museumsdatabasen Primus, samtidig som katalogisering av nye tilvekster har pågått.

I tillegg til de to store navnene som allerede er nevnt, har samlingen det vi kan kalle en grunnstamme, med de eldste og mest kjente bybildene. Disse har vært vist i museets utstillinger opp gjennom alle år. De har vært brukt igjen og igjen i byhistoriske utgivelser – helt fra standardverker som Alf Colletts «Gamle Christiania-billeder», i Else Boyes bøker, i byhistorien fra 1990-tallet og i årgang etter årgang av tidsskrifter som Byminner og St. Hallvard. Utvalget av rikt illustrerte byhistoriske bøker er stort, både ordinære forlagsutgivelser og fra byens mange historielag.

De eldste stedsbildene er representative prospekter: utsikt fra Ekeberg og fra Løvebakken mot Slottet, de stolte gårdene i Aker. De er fotografert av omreisende fotografer og av byens egen, hurtig voksende fotografstand.

Motivkretsen spredte seg raskt. Enkeltbygninger, gater og kvartaler over hele byen blir fotografert, som salgsvare i form av forstørrelser eller postkort. Grunneiere, byggherrer og entreprenører bestiller «fotografbil-

der» av egne eiendommer. Villaer, løkker og gårder blir foreviget med eier og familie poserende i forgrunnen. Mange i disse miljøene begynner selv å fotografere sine boliger og livet som utspiller seg der. De mer avanserte amatørfotografene beveger seg etter hvert rundt i hele byen og omegnen for å fange inn motiver på en måte som ofte har estetiske kvaliteter i tillegg til det saklig dokumenterende.

Ved et vann i Oslomarka, 1894. Vilhelm Haffner var stortingsarkivar, friluftslivspioner og ivrig amatørfotograf. Hans dokumentasjon av marka fra 1890-årene er enestående. Både turkamerater og folk på plasser, setre og hytter er fotografert. 225 negativer er testamentert til Bymuseet.

FOTO: VILHELM HAFFNER

Profesjonelle fotografers negativarkiver

De omfattende negativarkivene etter profesjonelle fotografer og avisenes fotoarkiver er de store utfordringene i dagens fotobevaringssammenheng. Mange relativt små institusjoner har nok tatt seg vann over hodet i bestrebelsen på å berge disse verdifulle materialkategoriene for ettertiden.

Oslo Bymuseum fikk bygget nye magasiner i annen halvdel av 1970-tallet, da hele gårdsplassen på Frogner hovedgård ble gravd ut og spesialmagasiner i to etasjer ble innredet under jorden. Her er magasiner for store (mest møbler) og små gjenstander, for malerier, grafikk, fotografi og for bibliotek.

Omtrent på samme tid fikk museet rollen som fylkesansvarlig fotobevaringsinstitusjon for Oslo. Dette var en ordning i regi av det statlige Sekretariatet for fotoregistrering, som ble opprettet i 1977. Det hadde som oppgave å samordne arbeidet med å ta vare på fotografisk materiale i museer, arkiv og bibliotek. Fotosekretariatet med tilhørende ansvarsområde ble senere innlemmet i Norsk Museumsutvikling, ABM-utvikling og til slutt gikk det tilbake til Kulturrådet der det hadde hatt sitt utspring i og med Fotoutvalgets innstilling i 1976.

I de par tiårene som fulgte ble også

andre institusjoner etablert med ansvar og ressurser for å ta vare på fotomateriale i stort omfang. Nasjonalbibliotekets avdeling i Rana ble etablert med tilbud om digitalisering og magasinering. Preus Museum i Horten ble kjøpt av Staten og gjort til nasjonalt fotomuseum med spesialkompetanse bl.a. på fothistorie og konservering. Landskapet var endret og fylkesansvarsordningen forsvant. Institusjonene som hadde hatt fylkesansvaret, samt flere andre sentrale aktører på feltet dannet Fotonettverket, et profesjonsnettverk som har som oppgave å samordne, utvikle og profesjonalisere alle sider ved fotobevaringsvirksomheten i hele landet.

Samlingen vokser

Det nye magasinet og ansvarsrollen var medvirkende til at Oslo Bymuseums fotosamling vokste raskt og med store, ressurskrevende arkiver.

Portrettarkivet etter fotograf Thoralf Wardenær og oppdragsarkivene etter Atelier Rude og fotograf Wilhelm Råger ble tatt inn. Fra Universitetsbiblioteket i Oslo ble fotograffirmaet Szacinskis arkiv, hovedsakelig med portretter, langtidsdeponert. Senere kom også pressefotograf Sverre Heibergs arkiv til, samt flere andre ikke fullt så omfattende arkiver.

Dette var mer enn Bymuseet med sine ressurser kunne håndtere, og magasinkapasiteten ble fort sprengt. Bare deler av de nevnte arkivene er blitt katalogisert og tilgjengeliggjort. Vi kjenner også til at bevaringsverdige arkiver er gått tapt fordi det ikke var kapasitet til å ta imot dem.

Bymuseet har ingen avisers fotoarkiver i sin samling. Mange museer i landet har overtatt lokalavisers komplette arkiver og på den måten fått et svært ressurskrevende, men unikt fotomateriale inn i samlingen.

Av de større avisenes arkiver er flere overført til Nasjonalbiblioteket.

I 2001 ble Wardenærs arkiv overført til Oslo byarkiv, som hadde etablert seg i Maridalsveien 3 og fått nye og hensiktsmessige magasiner der. En arkivinstitusjon har en annen og mer relevant kompetanse til å håndtere store serievolumer, mens museenes tradisjon går ut på å håndtere enkeltobjekter.

Et negativarkiv som var kommet med «på lasset» sammen med fotograf Rågers arkiv, ble i 2001 funnet i en stor og umerket trekasse i magasinet. Dette viste seg å være fotograf Solveig Lunds negativer med bunads- og folke-draktsmotiver. Arkivet ble overført til Norsk Folkemuseum, der det motivmessig naturlig hørte hjemme. Der ble det raskt tilgjengeliggjort og aktivisert som del av museets folke-draktsdokumentasjon.

Vinteren 2020 ble fotograf Szacinskis arkiv tilbakeført til Nasjonalbiblioteket og fraktet til Mo i Rana. Da Nasjonalbiblioteket for noen år siden skulle overta den eldste delen av Rudes arkiv viste det seg at materialet var så skadet at det meste måtte destrueres. Dette var hovedsakelig nitratfilm som ikke hadde overlevd oppbevaring i originalemballasje og under ugunstige klimatiske forhold.

Fotograf Hulda Szacinski poserer i sitt atelier på toppen av Karl Johans gate 20 ved Egertorget, 28. september 1899. Hun er omgitt av typiske rekvisitter som ble brukt ved portrettfotografering. Ektemannen Ludwiks portrett til høyre for henne; han døde fem år tidligere. Litt mindre fremtredende ser vi også et portrett av kong Oscar II.

UKJENT FOTOGRAF

Disse to store tilbakeføringene har frigjort magasinplass på Bymuseet, som dermed gir bedre bedre mulighet for oppbevaring og oversikt over både eksisterende samling og nye tilvekster. Dette vil ikke minst komme de gjenværende større arkivene til gode. Rollen som fylkesansvarlig innebar ikke at museet skulle ta imot mest mulig til egen samling. Den innebar vel så mye å ha oversikt over hvem som er mest relevant og kompetent til å ta vare på hva, og bidra til at materi-

ale ble bevart på rett sted.

Det etablerte fotonettverket bidrar til at institusjonene mer enn noen gang samarbeider, utfyller hverandre og løfter i flokk. For publikum spiller det mindre rolle hvilken institusjon som oppbevarer bevart materialet, når mer og mer uansett kan søkes og bestilles på nett.

Vi skal se nærmere på tre av de store fotografarkivene som Oslo Museum har i sin samling.

Fotograf Wilhelm Rågers arkiv

Wilhelm Råger (1895–1976) var opprinnelig svensk, og overtok den islandske fotografen Ingimundur Eyolfsons (1872–1930) virksomhet på Stortorvet 9 ved dennes død. Råger var oppdragsfotograf for bedrifter,

organisasjoner og private. Motivene er ofte møter, jubileer og andre større arrangementer. Dessuten finnes det et stort antall bilder fra idrettsarrangementer og en del rene bybilder.

Arkivet kom til Bymuseet i 1978 og

ble først systematisk gjennomgått i 2000. Da ble ca. 2.500 av et materiale på anslagsvis 50.000 negativer pakket om, katalogisert og digitalisert. Kun knappe 2.000 er i dag søkbare på nett, så her gjenstår et betydelig arbeid.

Borettslaget Utsyn i Valhallveien, 1951. Stedsbilder har alltid hatt høyeste prioritet ved innsamling og tilgjengeliggjøring, og er den mest etterspurte motivkategorien. Råger er blant fotografene som også har dokumentert boligområder utenfor bykjernen, med blokkbebyggelse som her. Motiver som dette bidrar til å billedlegge byen bit for bit. Flere kan dermed finne bilder av sitt hjemsted.

Fra kokkeutdanningen ved Oslo yrkesskole, 1964. Ved foreløpig utvalg til digitalisering er motiver som dette prioritert. Mennesker i aktivitet, i arbeid og fritid – og som her under utdanning – har vært mer interessant enn stillesittende forsamlinger ved møter og middager.

Festmiddag på Dronningen restaurant ved Norsk Styrmandsforenings 50-årsjubileum, 1960. Motiver som dette utgjør hovedtyngden i Wilhelm Rågers produksjon. Ofte ser vi at han har fulgt landsmøter, årsmøter og kongresser gjennom en hel dag. Da finnes det bilder av møtene om dagen, både av tilhørere i salen, talere på podiet og gruppebilde av styrer og utvalg. Om kvelden er han til stede og fotograferer ved festmiddager i byens hoteller, restauranter og selskapslokaler. Det store flertall av disse bildene er ennå ikke digitalisert. De som er valgt ut er ofte de som i tillegg viser hvordan selve lokalene har sett ut; interiøret har altså vært viktigere enn selve begivenheten. Med dagens mulighet for nettpublisering blir det selvfølgelig langt mer relevant også å digitalisere resten, siden publiserte bilder vil gi treff ved søk på foreningers og bedrifters navn.

Her skal Yrkesskolenes hybelhus bygges på Gassverkets gamle tomt på hjørnet av Storgata og Hausmanns gate. Dette byggeprosjektet har Atelier Rude fotografert med jevne mellomrom frem til ferdigstillelse. Her fra 20.mai 1975.

Atelier Rudes arkiv

Navnet Rude har stått sentralt i norsk fotografi siden Christoffer Gade Rude etablerte seg som fotograf i Drammen i 1865 og etter hvert med filial i hovedstaden. Sønnen Ernest førte firmaet videre, og utviklet det til et av landets fremste portrettstudioer under navnet Atelier E. Rude. Senere firmanavn har vært Atelier Rude og Rude Foto. Fra 1943 ble Andreas Thorsrud kompanjong; han overtok firmaet ved Rudes død i 1948.

Selv om mye av det viktigste er bevart er størstedelen av det eldste portrettarkivet er gått tapt. Materialet fra ca. 1960 og frem til Bymuseet overtok arkivet i 1996 er også bevart. Det består av to serier: en med portretter og en med alle andre motivtyper, som bybilder og bedriftsdokumentasjon. Fra sistnevnte er pr. i dag ca. 2.600 motiver søkbare på nett.

SAS bookingsentral i Ruseløkkveien 6, 1973. Arkivet inneholder en lang rekke motiver fra arbeidsplasser, forretninger og boliger fra denne tiden da fargefotografiet overtok.

Majorstuetorvet i Bogstadveien 36, 1982. Det finnes også en hel del gatebilder som dette. Majorstuetorvet er nå erstattet av kjøpesenteret Westside.

«Kristen Ungdoms dag», 3. mai 1947. Ørnelund hadde spesielt mange oppdrag for organisasjoner innenfor arbeiderbevegelse og kristenliv, en kontaktflate som avspeiler hans eget livssyn. Dette bildet forener de to: kristen ungdom samlet i arbeiderbevegelsens storstue Youngstorget.

Fotograf Leif Ørnelunds arkiv

Sammen med Per Rønning grunnla Leif Ørnelund (1914–1992) firmaet All-foto i 1946, etter å ha arbeidet hos Henriksen og Steen, og som pressefotograf i Arbeiderbladet og Aktuell. Etter kort tid etablerte han seg selv som Fotograf Ørnelund A/S.

Firmaet drev oppdragsfotografering for organisasjoner og næringsliv, fagpresse, dags- og ukepresse, forlag og andre brukere av fotografiske bilder. I 1980 solgte han firmaet, og i 2004 ble arkivet overført til Oslo Bymuseum. Pr. i dag er ca. 12.500 motiver tilgjengelig

på nett, og det arbeides videre med tilgjengeliggjøring. Ørnelunds bilder ble raskt de mest etterspurte fra museets samling, bare overgått av Wilse.

Antenneveien sett fra Lambertseterveien, ant. 1956. Leif Ørnelund dokumenterer Oslo på 1950-tallet på en unik måte. Hans produksjon viser oss byen i etterkrigsoptimismens tid. Her står ikke minst fremveksten av de nye drabantbyene sentralt.

Oslo stein-, jord- og sementarbeideres forenings pensjonisttur 12. juni 1962. Fagforeningenes mer utenomfaglige aktiviteter er godt dokumentert i Ørnelunds materiale. Fester, turer og andre arrangementer viser godt den store sosiale betydningen foreningene har hatt, også for de som er gått over i pensjonistenes rekker. Denne foreningen hadde nok flest mannlige medlemmer, så her ser vi tur «med fruer».

Amatørarkivene

Mange amatørfotografers arkiver har i årenes løp blitt innlemmet i Bymuseets fotosamling. Noen av opphavspersonene er så kjente, og bildene så mye brukt, at de er gått inn i norsk fotohistories kanon og er navn «alle» kjenner og har et forhold til.

Ole Tobias Olsen regnes som Norges første amatørfotograf. Han fotograferte i store deler av landet, og hans ca. 500 Christianiabilder fra 1860- og 70-tallet er en av grunnstammene i museets fotosamling. Da dette materialet kom til Bymuseet ble det avisoppslag om begivenheten, og i 1963 ga museet ut bok med hans bilder.

Inger Munchs begrensede produksjon fra Akerselva rundt 1930 har en helt særegen plass i Oslos fotohistorie. De dannet grunnlag for hennes fotobok i 1932, som ble nyutgitt i 2019. I løpet av de seneste år har museet produsert to egne utstillinger basert på hennes bilder.

Oscar Hvalbye har også en spesiell plass i den fotografiske byhistorien. Han var prest i flere av menighetene på byens østkant og aktiv i Kristiania Indremisjon – Bymisjonens forløper. Som amatørfotograf har han etterlatt seg verdifull dokumentasjon bl.a. av miljøer han møtte gjennom sitt virke.

I 1987 viste Bymuseet utstillingen «Hva presten så» og utga tilhørende katalog.

Vi skal se nærmere på et utvalg andre amatørarkiver, som har ulik tilblivelsesbakgrunn og er kommet til museet på forskjellig vis. Når vi her snakker om arkiver er det i de fleste tilfeller negativarkiver, som er det formatet museet vanligvis mottar materialet i.

Mange av negativarkivene er såpass omfattende at langt fra alt blir bearbeidet etter inntak til samlingen. Det vil si pakket om til arkivbestandig emballasje, katalogisert i museumsdatabasen Primus og digitalisert. Ressurssituasjonen hos oss har, som i de fleste museer og arkiver, gjort det nødvendig å gjøre utvalg etter mer eller mindre fastlagte kriterier.

Da den digitale tidsalderen ble innledet for ca. 30 år siden var data-lagringsplassen dyr, og personalressursene begrenset. Derfor ble bare

et utvalg av bildene vi katalogiserte valgt ut til digitalisering. Det var de vi oppfattet som de mest interessante og som hadde størst brukspotensiale. Utvalget skulle også være representativt for arkivenes sjanger og motivkrets. Mye ble bladd forbi og satt ukatalogisert tilbake i magasinene. På denne tiden var datakatalogen også «bare» et internt arbeidsredskap for raskere fremfinning.

Men så innhentet nettalderen oss. Bymuseet knyttet seg til museenes felles nettsted Digitalt Museum og fikk sammen med Oslo byarkiv utarbeidet nettstedet oslobilder. Det skjedde nå en rask og drastisk endring i publikums måte å lete etter bilder på. Henvendelser pr. brev, telefon og besøk avtok. Folk kunne søke selv, og det de ikke fant på nett konkluderte de ofte med at ikke eksisterte.

Det vi ser fra flere fotografers produksjon på de nevnte nettstedene er altså bare toppen av isfjellet. Men det

Museet har mange bilder fra familien Heftyes liv på Sarabråten i Østmarka. Mange av dem er fotografert av Thomas Thomassen Heftye, som her poserer med sitt kamera 8. februar 1903.

UKJENT FOTOGRAF

arbeides med å ta igjen mye av det ugjorte når det gjelder arkivene som presenteres her. På den måten økes ikke bare tilfanget av motiver, men det dannes også et mer komplett bilde

av opphavspersonenes liv, interesser og intensjon med fotograferingen.

Vi skal se nærmere på fem amatørarkiver fra noenlunde samme tid – grovt regnet mellomkrigstiden.

De danner et bredt bilde av byen, idet de representerer en Akergård, et vestkant- og et østkantmiljø, fritidsliv i marka og en mer aktivt dokumenterende tilnærming til hele Oslo by.

Gården med både arbeid og fritidsliv er rikt representert, her med sommerlig oppdekning i hagen, 1920.

Eyvind Botolfsen fra Lilleaker gård

Eyvind Botolfsen (1896–1991) vokste opp på Lilleaker gård i Vestre Aker, der han var tredje generasjon fra denne gamle Akersslekten. Han har fotografert livet på gården og i familien, skolegang på Frogner, militærliv på Gardermoen og studietid ved NTH i Trondheim, samt reiser i inn- og utland.

Samlet gir materialet et bilde av en relativt velstående ung manns liv med venner og familie. Han er tett på sosiale situasjoner i mange av motivene, men retter også kameraet mot utsikter og bygninger for å ta bilder som skal tjene en annen hensikt enn å bevare minnet om mennesker og samvær i hverdag og fest.

Arkivet på ca. 1200 negativer ble gitt til museet av familien i 1994. Drøyt halvparten er pr. i dag tilgjengeliggjort, mens resten er under arbeid.

Frikvarter på Frogner skole, 1915.

Lilleaker gård, ca. 1920.

Viktor A. Mørk – kjøpmann på Grünerløkka

Viktor A. Mørk (1892–1980) vokste opp i Fossveien 21 på Grünerløkka, der hans mor drev kolonialforretning, som han selv senere overtok og drev videre. Han fotograferte mye i rekrutt-tiden på Gardermoen i 1911 og ungdommelig friluftsliv med kamerater.

Når han i 1923 stifter familie med sin hustru Martha blir familielivet det viktigste motivet. Barna Bjørn og Ellen er fotografert i leiligheten og i nærmiljøet på Grünerløkka. Besøk hos venner i byens utkant og ferieturer er det også mange bilder av.

Arkivet på ca. 520 negativer ble gitt til museet av sønnen i 2019. I dette tilfellet er alt digitalisert og tilgjengelige på nett.

Verneplikstiden på Gardermoen i 1911 ble behørig fotografert.

Skisøndag på Skjennungen, ca. 1925.

En gruppe barn foran familien Mørks kolonialforretning i Fossveien 21, 1927. Fotografens sønn Bjørn er den minste gutten, foran i midten.

Tidlig «selfie». I en serie på flere bilder har den unge friluftsmannen Ferdinand Elster eksperimentert med selvutløser i hagen hjemme på Frogner, ca. 1900.

Ferdinand Elster – friluftsmann fra Frogner

Ferdinand Lorentz Prall Elster (1880–1953) vokste opp i Gyldenløves gate 43, i et velstående miljø på Frogner, der han også bodde som voksen. Han var en ivrig friluftsmann og amatørfotograf, som tok et stort og foreløpig ukjent antall bilder fra sitt familie- og fritidsliv. Han er selv med på mange av bildene, så kameraet hans har også i mange situasjoner vært overlatt til andre i hans følge.

Han bar tittelen rittmester, arbeidet i reiselivet og hadde fritidsinteresser som avspeiler seg både i tillitsverv og i fotomotivkretsen: friluftsliv, hestesport, hundehold, biler og motorsykler. Som så mange amatør-fotografer fra vest i byen har han også vist interesse for å fotografere i arbeiderstrøkene øst i byen.

Arbeidet med dette omfattende negativarkivet, som etterkommere har gitt til museet, er bare så vidt påbegynt, og kun ca. 200 motiver er foreløpig publisert på nett.

Huk aveny mot Dronningen, 11. september 1909.

Elster var ivrig bruker av Nordmarka. Her er plassen Slakteren i 1910.

Lek i snøen ved hytta i Maridalen, ca. 1925.

«Fotografien er en dyr men morsom sport. Den er jakt. Kamera - jaktaparaten tynger i sækken, men trening faar man af det. For en tyk mand med bollekinder & mave er det bare sundt. Og saa mange vakre minder & billeder som man kan faa. Det er morsomt at tage frem og underholde sig med naar man er 100 aar.»

SITATET ER SKREVET MED PENN UTENPÅ ET AV PETTER ASLAKSENS NEGATIVALBUM.

Petter Aslaksens hytteliv i Maridalen

Negativarkivet etter Petter Aslaksen kom til museet i 1990, etter at det var blitt funnet av en privatperson uten tilknytning til opphavspersonen, men med forståelse for verdien det representerer. Materialet består av 277 motiver som alle nå er søkbare på nett.

Aslaksen bodde i Vogts gate 31 på Torshov, og drev fargehandel i Ruseløkkveien 32. Som relativt ung tilbragte han store deler av fritiden i en hytte ved Skar i Maridalen, der bortimot alle bildene er tatt. Her er det samvær med venner som er motivkretsen; mye med kameratslig

ungkarssamvær, men også med damebesøk. De har åpenbart mye moro, med lek, sport, musisering og «tulleposering» foran kamera.

←← Gateliv i Ruseløkkveien, ca. 1930.

← Glade musikanter på hyttetur, ca. 1930.

Den ukjente fra Kirkeveien

Noen ganger tar det lang tid fra materialet kommer til museet til det blir bearbejdet. I mellomtiden har det enkelte ganger skjedd at viktige opplysninger er gått tapt. Det gjelder dessverre en verdifull tilvekst som ble tatt hånd om først i 2002 etter å ha stått i så mange år på vent at ingen husket noe om når og hvorfra den kom til museet.

Sammen med de ca. 1000 negativene i småformat lå en sirlig maskinskrevet liste over motivene, med sted og dato for hvert opptak – alt fra annen halvdel av 1930-tallet. Det var riktignok ikke fullt samsvar mellom negativene og listen. Men opphavspersonens eller giverens navn var ikke å finne noe sted.

I forbindelse med dette oppslaget er detektivarbeidet for å identifisere opphavspersonen gjenopptatt, og i skrivende stund ser det ut til at vi kan nærme oss svaret på denne gåten.

Hjørnet av Bogstadveien og Industrigata, juni 1938. Baker Brun holdt til i trehuset til venstre.

Trafikkonstabel i Storgata ved Tukthuset, juni 1938.

«Byens tak, august 1938». Flere bilder i arkivet viser samme utsikt og er merket med henholdsvis «utsikt fra Kirkeveien 108», «utsikt fra balkongen» og det fellende bevis: «byens tak fra min balkong». Fotografen må ha bodd i Kirkeveien 108 på slutten av 1930-tallet, i oppgangen nærmest Kirkeveien og ganske høyt oppe i etasjene. Dette utsiktsbildet derfra er blitt godt kjent som omslagsbilde på første bind i Lars Saabye Christensens romanserie «Byens Spor». I en slik sammenheng er det spesielt trist ikke å kunne navngi fotografen.

Portretter i visitt- og kabinettformat

«En dag snappet jeg opp noe far og mor snakket seg imellom om. At de burde hatt «en plate» av oss, om noen av oss skulle «bli borte». Vi var etter hånden blitt fem eller kanskje seks. Men bare fire av oss kom med på platen, de fire som kunne spare helt til fotografen med far. Jeg ante ikke hva en plate var for noe, dette med å bli borte som ble nevnt i samme åndedrett, hørtes ikke bra ut.»

Marie Hamsun i erindringsboken «Regnbuen», 1953

Museets store samling av portretter i visitt- og kabinettformat er bygget opp gjennom mottak av gaver fra privatfolk som har gitt album eller løse bilder til museet.

Visittkortfotografiet – eller Carte de visite – fikk sin utbredelse fra 1860-tallet og utover. I utgangspunktet hadde disse portrettbildene i lite format (6x9 cm) en praktisk funksjon. Når man meldte sin ankomst i noens bolig avleverte man visittkortet til tjenerskapet som bragte det inn til herskapet, som på denne måten kunne se hvem som ønsket foretrede. På de tidligste visittkortene hadde den avbildete gjerne inntatt en avventende positur, tilsvarende den man naturlig ville ha i en reell ventesituasjon i noens entré eller hall. Visitten var et kort og formelt besøk, gjerne innledningen til et nytt eller fornyet bekjentskap,

slik vi f.eks. ser det i noen av Ibsens samtidsdramaer der bipersoner gjør sin entré i hovedpersonens hjem.

Etter hvert opphørte denne formelle bruken, og visittportrettene ble mer et bytte- og samleobjekt mellom mennesker som hadde mer eller

mindre familiære, vennskapelige eller profesjonelle bånd til hverandre. Som sådan fikk visittkortet en svært stor utbredelse og ga grunnlag for etablering av et stort antall fotoatelierer som hadde denne fotograferingen som hovedbeskjeftigelse.

Kjøpmann Thor Olsens vakkert utformede visittkortalbum. Albumet kom til museet i 1962, og inneholder portretter av 56 av Kristianias fremste menn – samt én kvinne med barn og én liten jente.

Grosserer Thomas Heftye i visittpositur i André-Adolphe-Eugène Disdéri's atelier, ca. 1860. Den franske fotografen Disdéri begynte som daguerreotypist. Han var den som utviklet og i 1854 tok patent på fremgangsmåten med å ta ti eller åtte separate negativer på en enkelt negativplate. De relativt lave prisene for visittkortene bidro til den enorme utbredelsen det fikk, beskrevet nærmest som et «hysteri».

Christiane Dybwad, f. Lange. Kledd som en dronning Victoria, men aldri hvilende. Strikketøyet er med, selv i fotograf Peter Petersens atelier ca. 1865.

Skuespiller Nicolay Wolf med tre av sine barn, ca. 1865. Hustru og kollega Lucie var kanskje for opptatt på teatret til å være med til Olsen & Thomsens atelier denne dagen? Det finnes adskillige slike bilder av far og barn, selv om kategorien mor og barn naturlig nok er langt større.

Dobbeltportretter finnes det store mengder av. Ikke bare ektefolk eller søsken lot seg portrettere slik. Venninneportretter er vanlige, men også tilsvarende av mannlige venner. Her er malerkollegene Hans Heyerdahl (t.v) og Eilif Peterssen forevignet sammen i Friedrich Müllers atelier i München ca. 1875. Müller ser ut til å ha vært de norske kunstnernes foretrukne fotograf i München; mange kunstnerportretter i samlingen er fotografert hos ham.

Mange som utøvde denne profesjonen var kvinner. De hadde gjerne en bakgrunn som gjorde at de hadde sosiale ferdigheter som skulle til for å møte en kundekrets fra et dannet borgerskaps- eller middelklassemiljø. På den måten hadde de en felles forståelse av formålet og estetikken ved portrettene.

Bildene ble for det meste oppbevart i dertil utformede album som lå fremme i folks stuer, og som det var fritt frem for besøkende å bla i. På den måten fikk man innblikk i hvem vertskapet kjente og hadde kontakt med, og også hvem man eventuelt hadde som felles bekjente. Slik sett kan albumet betraktes som en tidlig forløper til Facebook. I tillegg til eierens egen krets hadde albumet gjerne en seksjon med bilder av kongelige, skuespillere og andre offentlige personer man beundret.

Det fantes også tilsvarende bilder i noe større format, bl.a. kabinettformat (12x16,5 cm). Disse var det også plass til i albumene. De ble dessuten satt opp i rammer og stativer på pianoer og etageer i de ofte overmøblerte stuenes på denne tiden.

Mot det mindre formelle

Konvensjonene for hvordan man poserte endret seg med tiden. Utvik-

I fotograf Szacinskis atelier i Karl Johans gate 20 var det mulig å skape fritidslandskaper ved hjelp av malte baktepper og rekvisitter. Tallrike portretter og gruppebilder viser slike scener. Heldigvis finnes det flere negativer som avslører «jukseriet»! Sykkelbildet fra 1905 og bildet med hengekøyen fra 1915 på neste side, er fra perioden da enkefru Hulda Szacinski drev firmaet etter at ektemannens Ludwik døde i 1894.

lingen gikk i retning av mindre stive og formelle portretter. Det ble vanligere med halvfigur og brystbilder, ikke bare stående helfigur. Slik kom betrakteren tettere på den avbildedes ansiktsuttrykk og personlighet. Man behøvde ikke lenger se med alvor-

lig og selvsikker (eller forskremt) mine rett i kamera. Portretter med bortvendte blikk, i halv- eller helprofil og med mer varierte ansiktsuttrykk ble vanligere, gjerne også med såkalt vignettering. Denne gradvise utviskingen av motivets skarphet ut mot

kantene bidro til å lede blikket mot det sentrale i fotografiet, som nå skulle være personligheten og ikke statusen.

Skulle man ta helfigurbilder kunne det skje mot mer og mer forseggjorte bakgrunner og atelierdekorasjoner. De tidligste var enkle, stramme og

formelle, gjerne med en søyle og et draperi, og kanskje en stol. Disse ble erstattet av malte baktepper med ulike landskap. De kunne være arka-diske med ruiner, broer eller eksotiske vekster eller mer realistiske norske turlandskap i sommer- eller vinter-drakt.

Tilsvarende kledde den poserende seg mer variert. De formelle antrek-kene var ikke lenger påkrevd. Slike hadde kundene til og med kunnet leie hos enkelte fotografer dersom man selv ikke eide fine nok klær. Nå kunne antrekket like gjerne si noe om perso-nens yrke eller interesse. Det vanligste er uniformer og andre profesjonsrela-terte påkledninger, sports- eller turan-trekk. Til sistnevnte ble rekvisitter som sykler og ski stilt til disposisjon for å gjøre turillusjonen fullkommen.

Portretter i hopetall

Som nevnt fikk visittkortportrettene stor utbredelse, helt til fenomenet forsvant rundt 1920. De aller fleste eide nok etter hvert noen slike bilder av sine kjære. Ikke minst var det viktig når det gjaldt dem man ikke kunne se så ofte. Portretter ble for eksempel sendt i brev over havet mellom utvan-drere og familie i Norge.

Albumene ble nok i de fleste tilfeller tatt godt vare på i familiene

Vignettert brystbilde av Signe Linthoe, som poserer bortvendt og drømmende for fotograf Karl Anderson – en av våre fineste portrettfotografer – i 1897.

gjennom generasjoner. Men de av-bildede blir naturlig nok mer og mer fjerne i tid – og noen ganger finnes det ikke etterkommere eller nære nok slektninger til at albumene har noen relevans. På denne måten har mange album funnet veien til museumssam-lingene. For de opprinnelige eierne har merking av bildene med navn og datering ikke vært nødvendig – man kjente jo alle. Noen har likevel gjort det, og på den måten bidratt til at

bildenes potensielle verdi er større for ettertiden.

Ved mottak på museet er mange album blitt oppbevart intakt. Andre er blitt «slaktet», kanskje fordi de har vært i dårlig forfatning. De fines-te albumene er rene praktstykker, innbundet i skinn eller velur og med kunstferdig utformede metallbe-slag – gjerne med eiers monogram. Portrettene fra de slaktede albumene ble tidligere klebet på kartong ved arkivering, 6 eller 8 på hver. På den måten kan baksideinformasjon om navn på fotograf, motivperson eller datering være gått tapt.

Utvalget av bevarte portretter i museene kan lett ha fått en slagside mot de mer velbemidlede i samfun-net. Disse har sannsynligvis oftere gått til fotografen, eid flere album og viktigst: hatt status og posisjoner som har gjort at de har sett på sin egen familie og slekt som relevante og bevaringsverdige i et museum.

Likevel viser nok den store meng-den portretter Bymuseet de senere årene har publisert et ganske bredt bilde av byens befolkning. Også de mange ikke navngitte personbildene kan fortelle om drakt, frisyre og por-trettkonvensjoner. I tillegg forteller de om de enkelte fotografenes virksom-het.

Passiar ved Slottet, våren 1971.

FOTO: HENRIKK ØRSTED

Flanører og observatører

Blant fotografene som er kommet tettest på menneskene og hverdagslivet i byen utmerker Sverre Heiberg og Henrik Ørsted seg. I museets samling finnes begge arkiver.

Sverre Heiberg

Sverre Heiberg (1912–1991) kom som 12-åring til hovedstaden etter å ha tilbragt sine tidlige barneår i Elverum og Lillehammer. Etter å ha gått i fotograflære hos Wilhelm Råger etablerte han sammen med en kamerat Norsk Pressebyrå.

Allerede i 1934 begynte han som pressefotograf i Dagbladet. Der ble han etter hvert mest kjent for de daglige bildene på avisens side 3. Gjennom dette utformet han nærmest sin egen stil, med fotografier som fungerte som kommentarer til aktuelle saker. Han var spesielt opptatt av bybildet som endret seg gjennom riving og nybygg og av mennesker i helt hverdagslige situasjoner. I 1984 kom boken «Oslo, kjære Oslo» som presentere ca. 150 av hans beste bilder.

Pr. i dag er ca. 2.000 motiver søkbare på nett.

Henrik Ørsted

Den danske fotografen Henrik Ørsted (1938–) bodde i Oslo fra 1960 til -80-tallet og arbeidet hovedsakelig for NRK. Han hadde også oppdrag som teaterfotograf, samt for forlag og presse. Da han flyttet tilbake til Danmark fikk Bymuseet kjøpe hans negativ- og diasarkiv og en del originalkopier med bymotiver som han hadde tatt utenom de profesjonelle oppdragene.

Han har beveget seg mye rundt i byen, hovedsakelig i en ikke altfor vid radius rundt sitt eget hjem i Parkveien nær Pilestredet. Slottsparken gjennom skiftende årstider er spesielt godt representert. Men også Homansbyen, Frognerparken og Karl Johans gate.

Av et arkiv på bortimot 4.000 opptak er pr. i dag ca. 2.900 søkbare på nett.

I somrene rundt 1980 var Karl Johan og Stortingsgata preget av gateselgere og -musikanter.

En stille stund i høstsol på kaia, ca. 1975.

Vinter i Roald Amundsens gate foran Nationaltheatret, ca. 1975.

Gårdsrom i Nedre Hammersborggate, 1962.

Rivingen av Hammersborg skole i 1976 var en sak Heiberg fulgte tett.

«Dagbladet alltid foran». Havnearbeidere leser ferske nyheter, 1935.

I 1974 var det slutt for billedbladet Aktuell som hadde vært utgitt siden 1945, og som formidlet norsk pressefotografi på sitt beste. Her har Sverre Heiberg fanget inn nedtaking av bladets reklameskilt på Youngstorget 2 – et øyeblikksbilde typisk for hans virke.

OSLOBILDER.NO

Gjennom mange tiår har Byarkivet i Oslo og Oslo Bymuseum hatt tett dialog og kontakt om sine respektive samlinger. De to arkivene utfyller hverandre, spesielt innenfor de kulturhistoriske fotosamlingene der Byarkivet har offentlige / «etats-fotografier» og Bymuseet har private album og arkiv etter profesjonelle fotografer og amatører. I 2008 tok Byarkivet kontakt med Bymuseet for å drøfte om dette i større grad kunne formidles og tilgjengeliggjøres til et større publikum. Siden 1990-tallet har digitaliseringspraksiser og muligheter vært i en rivende utvikling – og det er et hav av muligheter som vi ønsket å se nærmere på. Kunne vi få til et felles nettsted der publikum kunne sitte hjemme, på bussen eller gå ute i byrommet og oppleve Oslo slik den engang var?

Prosjektet *oslobilder.no* – *opplev oslo-historien på nett!* ble igangsatt etter innvilget søknad til et treårig prosjekt fra ABM-utvikling i 2009 (senere Norsk kulturråd). Til sammen i perioden 2009 til 2011 fikk vi 1.170.000 til dette utviklingsarbeidet. Formålet med prosjektet var å forbedre tilgangen for publikum til tusenvis av kulturhistoriske foto fra Oslo uavhengig om fotoene «fysisk» befant seg hos Oslo Byarkiv, Bymuseet – eller andre institusjoner.

Registrering og digitalisering av analoge fotografier har i en årrekke vært gjennomført i de to institusjonene med tilhørende metadata. Praksisene er ulike, likeså hvilket system som blir brukt. Byarkivet har ofte lange titler med nyttig informasjon knyttet til mo-

tivet og opphavet til fotografiet, mens Bymuseet bruker kortere titler og har brukt tid på å finne riktige adresser, eller navn på personer i motivet. Likevel ønsket vi å forene disse praksisene og fremstå som «én». Publikum / brukerne skulle ikke forholde seg til praksisene eller hvem som eide hvilket bilde – men finne det de var ute etter – om det var et spesifikt sted eller område (det publikum oftest leter etter), en person eller et tema (hest, vinter eller teater). Gjennom flere runder med prøving og feiling kom vi frem til den løsningen som fremdeles i dag er gjeldene.

www.oslobilder.no åpnet 3. mars 2010 med om lag 60 000 foto tilgjengelig. Nettstedet har aldri vært aktivt markedsført, men vi har registrert markante økninger i trafikken når of-

fentlige personer har uttalt seg i media og snakket om nettstedet – eller når dagspressen har trykket bilder med henvisning til oslobilder.

Rettigheter og dialog med brukerne

I 2011 var den generelle digitale infrastrukturen kommet såpass langt at man oppdaget fort at enkelte bilder ble brukt i andre kanaler (nettsteder, digitale publikasjoner etc) uten av vi var klar over dette. Det ble derfor innført en brukslisens, en juridisk avtale for hvert enkelt bilde, som gir brukeren opplysninger om hva og hvordan bilde kan brukes – en Creative Commons brukslisens. De aller fleste bildene er «falt i det fri», men det finnes også bilder det er knyttet rettigheter til. I tillegg fikk vi implementert en funk-

sjon der brukerne kunne gi konkrete tilbakemeldinger på motiver. Daglig får vi en håndfull bestillinger og tilbakemeldinger på bildene som ligger ute – og gjennom tilbakemeldingene øker også informasjonen til det enkelte motivet.

Flere institusjoner blir med

Etter drøye to års drift ble flere institusjoner invitert til å tilgjengeliggjøre sine kulturhistoriske foto med Oslo-motiver i portalen. Det som ble

understreket i invitasjonen og mellom initiativtakerne var og er at nettstedet kun er en publiseringskanal for de respektive institusjonene. Hver institusjon som tilgjengeliggjør sine bilder i portalen eier dem og står også fritt til å publisere disse i andre kanaler. Prosjektet eier ingen bilder eller metadata, kun domenet www.oslobilder.no

I alt 7 institusjoner deltar nå i versjon 2.0 av nettstedet. Alle med sine praksiser, prispolicy og metadata knyttet til det enkelte bilde. Vi tror like-

vel at publikum ikke merker dette når de leter etter bestemte motiver.

De gangene vi får tilbakemeldinger er ved bestillinger av bilder der én bestilling kan gå til flere institusjoner som har ulik leveringstid, pris og format.

I dag – 11 år etter lanseringen – er det mulig å søke i overkant av 133 000 bilder, og daglig blir det publisert flere. I det følgende presenteres de øvrige medvirkende på oslobilder.

Oslo byarkiv

Som forvalter av Oslo kommunes eldre arkiver, sitter Byarkivet på en særegen fotosamling. Vi har bare et grovt anslag på hvor stor samlingen er, men vi anslår at det er et sted mellom 700 000 og 1 million bilder. En liten, men viktig del er fra private fotografer, både amatører og profesjonelle. Et arkiv som skiller seg ut fra denne delen, er arkivet etter fotograf Thorleif Wardenær. Arkivet består av rundt 250 000 bilder, mesteparten på glassplater, og innholder stort sett portretter.

Den største mengden av foto stammer fra den kommunale forvaltningen. Etater som Byarkitekten, Byplankontoret, Boligdirektøren, Parkvesenet og en lang rekke andre virksomheter har etterlatt seg fotosamlinger som er bevart i Byarkivet. Det samme har bedrifter som Oslo lysverker og Oslo sporveier, som i sin tid var rene kommunale virksomheter.

Kommunens ansatte tok selv mange foto. Noen virksomheter har hatt egne fotografer, men det har også vært vanlig å hyre inn fotografer eller å kjøpe inn bilder. Den viktigste samlingen av innkjøpte foto, er rundt 3 800 flyfoto av Oslo tatt av Fjellanger/Widerøe fra 1930-tallet og framover. Byantikvaren kjøpte inn samlingen på 1980-tallet, fordi de innså den store betydningen flyfoto hadde for dokumentasjon av byutviklingen.

Oslo kommune har dokumentert fremskrittet i det kommunale arbeidet med boligbygging, samferdsel, fri-luftsområder og hele bredden av offentlig virksomhet. Det finnes atskillige skrytealbum med foto av høy faglig kvalitet. Men vi finner også foto tatt for praktiske formål, tatt av kommunalt ansatte i en arbeidssituasjon. Disse kan være minst like interessante, fordi den nærmest tilfeldig snapper opp detaljer i samtiden som ellers faller utenfor

perspektivet til den profesjonelle fotografen eller som ble regnet som representativt av byens myndigheter.

En stor del av samlingen av foto i Byarkivet er uutforsket. Oslo kommunes samlede mengde av foto er ukjent, men utvilsomt enorm. Det vil komme mange spennende historiske foto fra Byarkivet også i fremtiden.

Øystein Eike, historiker, konstituert seksjonsleder for Seksjon for historisk arkiv.

Litteratur:

Thingsrud, L. (red). Film og foto. *Tobias* 3/2003. Oslo byarkiv.

Rogstad, L. (2009). Foto i arkivene – spennende og problematisk, i *Arkheion* 2/2009, s. 16–19.

Flyfoto over Kalbakken, fra arkivet etter Fjellanger/Widerøe.

FOTO: OTTO HANSEN/WIDERØES FLYVESELSKAP, 1956 (A-20027/UA/0011/009)

Brannmenn øver på å koble brannslanger, ca. 1890. Fotoet er et eksempel på hvordan særlig de tekniske etatene tidlig tok i bruk fotoapparat som verktøy. Fotografen er trolig en ansatt ved Stadsingeniørens kontor, som Brannvesenet sorterte under.

FOTOGRAF: UKJENT/STADSINGENIØREN (A-20189/UB/0001/044)

Dykkere i arbeid under utbyggingen av Grønland T-banestasjon. Fra arkivet etter Tunnelbanekontoret.

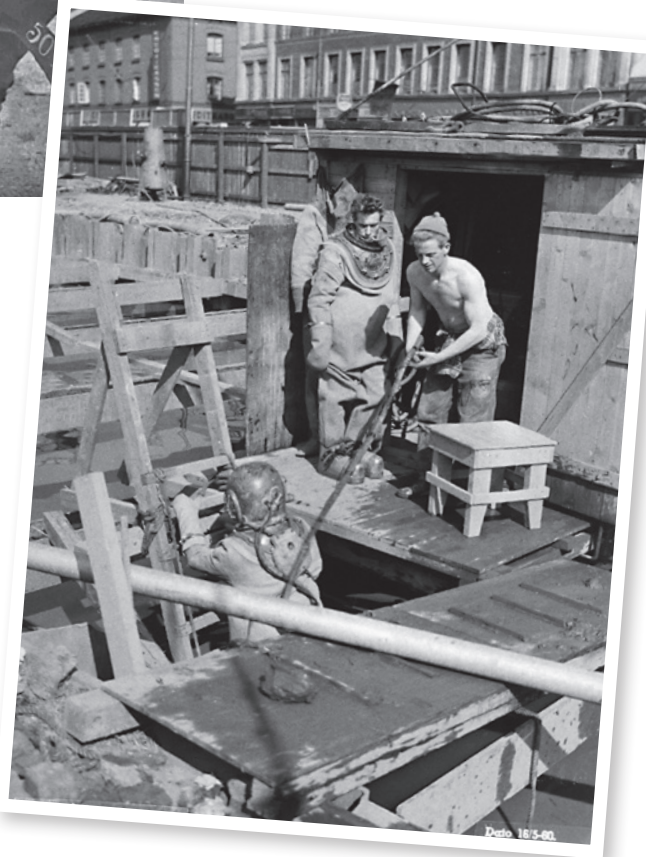
FOTOGRAF: ERIK NÆSS, 1960 (A-40209/UEA/0010/037)

Bokholderi

Bokholderkontoret ved Provianteringsrådet under første verdenskrig. Fra arkivet etter Provianteringsrådet.

FOTOGRAF: NARVE SKARPMOEN, 1917 (A-20159/UA/0001/008)

Dato: 18/3-60.

Oslo

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek

Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek (Arbark) har vært med i oslobilder-samarbeidet helt fra 2011. Per i dag har vi lagt ut ca. 12000 bilder, og de fleste er digitalisert fra Arbeiderbladets fotoarkiv. Arbark har en fotosamling på godt over 4 millioner bilder, og arkivet etter Arbeiderbladet (nå Dagsavisen) består av 3,5 millioner bilder. Arbeiderbladet var en landsdekkende avis, men fotoarkivet viser at avisen allikevel hadde et sterkt fokus på hovedstaden.

Arkivet strekker seg fra 1945 til 2000, og det er særlig mange bilder fra 1950- og 60-tallet. Arbark har gjennomgått og digitalisert alle bildene som er arkivert under «Sted, Oslo» i tillegg til alle bildene av 1. mai-feiringer i Oslo, og disse kan man se på oslobilder. Stedsbildene viser hvordan byen har forandret seg, hvordan gjenreisningen av landet og boligbyggingen preget byen og de som har bodd her.

1. mai-bildene gir gode inntrykk av hva som har vært viktig for Oslo-beboerne som var aktive politisk og i fagforeningslivet – de gamle parolene er kanskje ikke så ulike dagens paroler som man kunne tro? Arkivet inneholder også mange fine bilder fra ulike arbeidsplasser og yrker, alt fra fabrikkarbeidere til scenearbeidere, og disse bildene digitaliseres og publiseres fortløpende.

Bilder fra andre mindre arkiver er også publisert på oslobilder. Vi finner blant annet eldre bilder fra de kjente fotografene Narve Skarpmoen, Conrad Bringe og Anders Beer Wilse, i tillegg til Ole M. Engelsens fotografier fra andre verdenskrig og Sølve Harms fotografier fra de ulike Oslo-teatrene. Hun jobbet for Arbeidernes pressekontor, og leverte bilder til mange aviser i arbeiderpressen på 1970- og 80-tallet.

Størsteparten av samlingen til Arbark er dessverre ikke digitalisert, og det er derfor bare en brøkdel som er publisert på oslobilder. Ta kontakt med oss for dypdykk inn i de analoge samlingene!

Sølvi Bennett Moen, fotoarkivar

Taktekkere i arbeid på det kommende Hotel Viking, august 1950.

FOTO: THORBJØRN SKOTAAM / ARBEIDERBLADET

1. mai 1908. Demonstrasjonstoget passerer Youngstorget på sin vei nedover Torggata.

FOTO: THORKEL JENS THORKELSEN

Norsk Folkemuseum

I Norsk Folkemuseums fotoarkiv er det et rikholdig utvalg Oslobilder som viser byen og bygningene, men også menneskene som bodde der og sosiale forhold. Fotografi har alltid vært en viktig del av museets innsamling, dokumentasjon og formidling. I tillegg til aktiv innsamling av fotografier har museet siden 1917 drevet med egen dokumentasjon, for eksempel i forbindelse med flytting av bygninger til museet på Bygdøy. Her har vi trukket frem noen eksempler på Norsk Folkemuseums Oslobilder.

Gustav Borgen (1865–1926) etterlot seg et arkiv på ca. 60 000 glassplater etter å ha arbeidet som portrettfotograf i Kristiania i perioden 1891 til 1922. I arkivet finner vi regjeringsmedlemmer, stortingsmenn, generaler, direktører, forfattere og kunstnere. I tillegg finner vi mange middelklassefamilier fra Oslo rundt forrige århundreskifte. Gustav Borgen overtok fotograf Fredrik Klems forretning i Universitetsgata 6 i 1891. Borgen fortsatte driften på samme sted, fram til han i 1899 flyttet sitt atelier til Karl Johans gate 45. I 1922 solgte Gustav Borgen forretningen til redaktør Bertrand Marius Steen.

Norsk Folkemuseum har en rekke fotografier, plantegninger og avfotografert plansjer som er resultat av **Nanna Brochs (1879–1971)** virke som boliginspektrise i Kristiania i perioden 1919–1920. Nanna Broch var født i Horten. Fra 1913 arbeidet Broch et par år ved ligningskontoret i Kristiania, deretter ved Fabrikktilsynets chefsinspektorat og til slutt ved Provianteringsdepartementets husholdningsutvalg under Betzy Kjelsberg, før hun i mars 1919 ble ansatt ved den nyopprettede «avdeling for kvinnelig boligtilsyn» i Kristiania helseråd som «boliginspektrise». Til Nanna Brochs skuffelse ble oppgaven som boliginspektrise ikke først og fremst å bedre bolignøden, men å konstatere den.

Museet har lenge hatt en aktiv innsamling av bilder fra

Enerhaugen, og for en tid siden kom museet over unike bilder fra ungdomstida på «Haugen» på 1950-tallet. Norsk Folkemuseum har samarbeidet med en entusiastisk gjeng av «ungdommer» fra denne tiden. Denne «gjengen» har selv samlet inn egne private fotografier og opplysninger om bildene. Flere av dem har vært dyktige hobbyfotografer og bildene er derfor svært gode, både med hensyn til motivvalg og bildekvalitet. I dette fotomaterialet kan en følge denne vennegjengen fra de er barn på slutten av førtitallet fram til ungdomstida omkring 1960, da de gamle husene på Enerhaugen ble revet. Familiene deres flyttet da inn i nye OBOS-leiligheter både på Enerhaugen og andre steder i byen.

Norsk Folkemuseum overtok i 2002 **Dagbladets** negativer fra perioden 1950–1970. Arkivet er en rik bildekilde til etterkrigssamfunnets dagligliv; fra torgpriser og bilkolisjoner på 50-tallet til en stigende velferd og overflodssamfunn på 1960-tallet. Sportsreportasjene var helt siden slutten av 1930-tallet svært bilderike. Dagbladet startet utviklingen med bruk av det egenproduserte pressebildet som nyhetsbilde, i større bildereportasjer så vel som i featureliknende og mer «kunstneriske» illustrasjoner, omkring 1950 med de legendariske Dagblad-fotografene Sverre Heiberg og Johan Brun i spissen. Dagbladet regnes blant de ledende på utvikling av bildebruken i norsk presse i den perioden arkivet dekker, også takket være kreative redaktører som eksperimenterte med bildeleggingen av avisens reportasjer. Dagbladsamlingen inneholder mye hverdagsbilder fra 1950-tallet. Omkring 1950 var «bildet» i avisen enda et sjeldent fenomen med høy egenverdi. Fotografene fikk i oppdrag å frembringe daglige «pyntebilder» fra hverdagslivet, og selv en auksjon kunne gi grunnlag for en større bildereportasje. Som et resultat fremstår

Dagbladets negativarkiv som en rik blanding av (dagens) lokalavis med bildedekning fra hovedstadsområdet mest trivielle nyheter kombinert med mer sporadiske hverdagsreportasjer fra hele landet.

Anja Hysvær Langåt, fotoarkivar

Stian Nybru, fotoarkivar

Cirkus Berny har dyreparade gjennom Oslo i august 1968.

FOTO: DAGBLADET / NORSK FOLKEMUSEUM

I prosjektet «Ung på Enerhaugen 1950–1960» ble Sigurd Johansens fotografier digitalisert. Bildene blir snart å finne på oslobilder.no.

FOTO: SIGURD JOHANSEN / NORSK FOLKEMUSEUM.

Norsk Teknisk Museum / Dextra

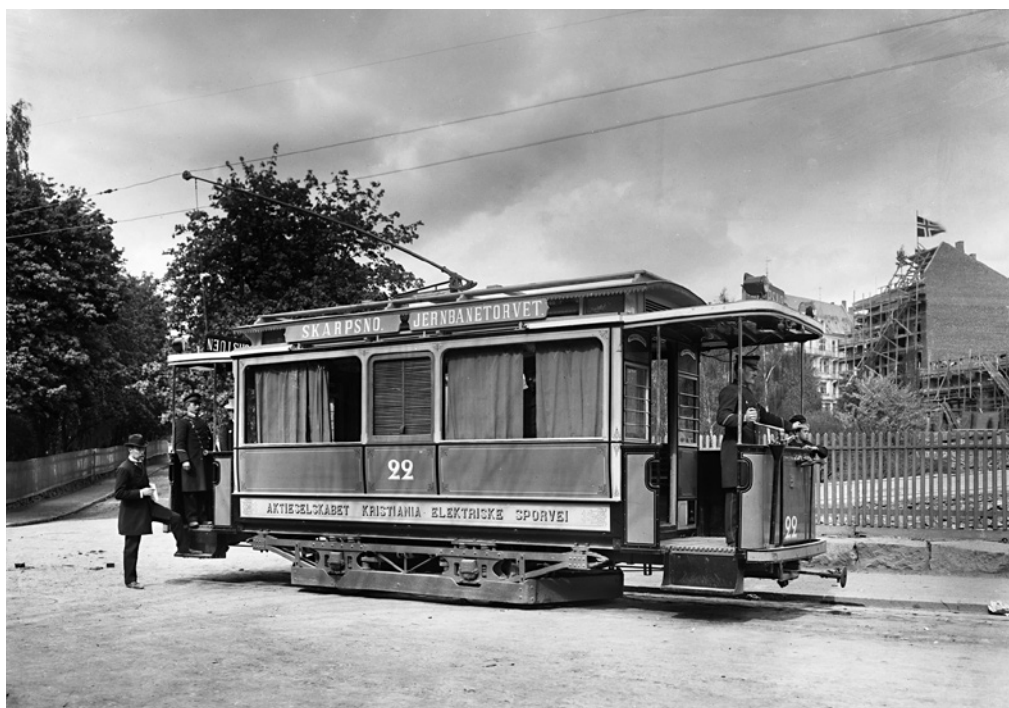
Norsk Teknisk Museum er nasjonalmuseum for teknologi, naturvitenskap, industri og medisin. Materialet museet har på oslobilder.no reflekterer dette ansvarsområdet. Bildene fra museets egen samling er hovedsaklig tatt av Severin Worm-Petersen og viser steder, bygninger og interiører. Dessuten har museets egne fotografer dokumentert industrien i Oslo.

NTM forvalter også Dextrasamlingen, som er deponert på museet fra Sparebankstiftelsen. Herfra viser vi bilder av arkitektur fra etterkrigstida, tatt av Teigens fotoatelier, og teaterbilder av Frits Solvang. Teigens fotografier av

arkitekturen etter fra femti- til syttitallet reflekterer en optimisme og framtidstro knyttet til den nye arkitekturen, gjerne av betong, som siden skulle få et mindre positivt omdømme.

I tida framover kommer NTM til å legge ut mye nytt materiale. Blant annet har vi fått inn omtrent tre tusen bilder etter firmaet O. Væring, som snart kommer ut på oslobilder.no. O. Væring fotograferte mye arkitektur og steder i Oslo mellom ca 1900 og 1940.

Arne B. Langleite, fotoarkivar

Kristiania Elektriske Sporvei vogn 22 som gikk fra Skarpsno til Jernbanetorget.

FOTO: SEVERIN WORM-PETERSEN

Stortingsmennenes hus i St. Olavs gate 35, tegnet av Erling Viksjø, ble revet i 1972 for å gi plass til «SAS-hotellet».

FOTO: TEIGENS FOTOATELIER/DEXTRA PHOTO

tek
nisk
mus
eum

Universitetsbiblioteket i Bergen, Billedsamlingen

Fotograf Knud Knudsen (1832–1915) åpnet i 1864 sitt fotoatelier i Strandgaten i Bergen. Den opprinnelige planen var trolig ikke å bli fotograf, da han i årene før var i starten av en karriere innen fruktdyrking og kurvfletting. Men under sitt opphold ved Pomologiske institutt i Reutlingen, Tyskland i 1862, hadde han med seg sitt stereoskop-kamera, som han brukte flittig til å dokumentere skolen, elever og landskapet han reiste i. Vi ser allerede da en spirende fotograf med et godt estetisk blikk.

I Bergen begynte han som portrettfotograf, men med flere dyktige konkurrenter, vendte han snart blikket mot et nytt, voksende marked; den raskt økende turismen som blomstret på Vestlandet. Turismen ga en etterspørsel etter norske prospektfoto, som kunne kjøpes og tas med hjem som ferieminner. Knudsen satte på slutten av 1860-årene i gang med en omfattende reisevirksomhet på kryss og tvers av landet.

Reisene brakte ham flere ganger til Kristiania. Det er spesielt hans tidligste turer til Kristiania på begynnelsen av 1870-tallet som jeg finner interessante. Knudsen var da i en fase hvor han utviklet seg som fotograf, og var eksperimentell i sitt uttrykk. Kristiania var også i endring, og enda ikke så «polert» som byen ble noen år senere. Det er ukjent hvilke salgsmarked Knudsen hadde i tankene da han fotograferte i Kristiania. Kanskje prøvde å han å få en fot innenfor Kristianias turistnæring, eller kanskje var bildene tiltenkt turistene som besøkte Vestlandet, og ikke hadde anledning å besøke hovedstaden?

Det var ikke bare sentrum av Kristiania som ble fotografert, men vel så mye landskapet og parker rundt byen, som Sarabråten, Villa Frognæs og Frogneseteren. Et spesielt trekk ved Knudsens bybilder fra Kristiania, er at han valgte å beholde sin minimalistiske tilnærming til motivet.

I mange av bildene virker byen og gatene mer eller mindre forlatt. Knud Knudsen fotograferte i alt 385 bilder fra Kristiania i perioden 1871–1896. Bildene fra hans mange reiser kan sees i marcus.uib.no, Universitetsbiblioteket i Bergen sin database.

Morten Heiselberg, seniorkonsulent, fungerende faglig leder

I motivet «Parti af Kristiania» er vi på Bankplassen og ser oppover Kongens gate. Til venstre ligger Norges Bank sitt første bygg. Som i så mange av Norges byer på denne tiden, var gatene gjørmete på regnværsdager og støvete på finværsdager. Kun de viktige gateparti-ene ble brosteinsbelagt.

Youngstorvet i Kristiania. Torghandel var en viktig samlingsarena i byene. Her kom folk fra distriktene for å selge sine varer, og en fikk et møtepunkt mellom byfolk og bønder. Over bodene ble det utvekslet nyheter, og kanskje ble det overlevert hilsninger til slektninger som bodde utenfor byen.

Knudsen fotograferte flere motiver fra Sarabråten. Trolig er flere av bildene bestilt av forretnings- og friluftsmannen Thomas Heftye som hadde sommersted her. Stedet regnes også som det eldste utfartsområdet for innbyggerne i Kristiania, og motivene må ha vært salgbare for Kristianas befolkning. På de tidlige fotografiene var eksponeringstiden lang, og folk i bevegelse ble bare en uskarp skygge. På bildet sees de som hvite skygger, noe vi ved Billedsamlingen liker å kalle fotospøkelser.

UNIVERSITETET I BERGEN

Arkivverket

Arkivverket består av Riksarkivet, åtte statsarkiv, Samisk arkiv og Norsk helsearkiv. Oslobildene i Arkivverket kan i hovedsak knyttes til sentrale statlige institusjoner lokalisert i Oslo, eller til få og store private virksomheter med nasjonal betydning.

Noen av disse virksomhetene har hatt fotografering som sin primæroppgave, mens andre har brukt fotografi som et hjelpemiddel for sin kjernevirksomhet eller som et redskap for dokumentasjon. Arkiver etter virksomheter som har jobbet redaksjonelt for å drive med nyhetsformidling, propaganda eller reklame utgjør hovedtyngden av oslobildene. Den store mengden oslobilder er fra perioden 1940–1980.

Søkeportalen for bilder i arkivverket finner du her:
<https://foto.digitalarkivet.no/fotoweb/>

Her er eksempler på ulike arkiver som forvaltes:

Pressearkiver m.m.:

PA-0797: Arkivet etter Billedbladet NÅ (1953–1995)

PA-1209: NTBs krigsarkiv (1940–1945)

DA-0047: Fotograf Sturlason (1910–ca 1990)

RAFA-3309: Tyske arkiver, Reichskommissariat, Bildarchiv: (1940–1945)

PA-1412: Ragge Strand / Per Alfsen, reklamefotografer A/S: (1957–2005)

Bedriftsarkiver:

PA-0249: Prytz, Torolf (Gullsmidfirmaet Tostrup): (1832–1965)

PA-1190: Kværner Brug (1853–2000)

PA-1699: Freia A/S

Statlige arkiver:

A-10583: Statens håndverks- og kunstindustriskole (1810–2005)

A-11137: Oslo politikammer, Kriminalavdelingen (1867–1975)

S-1539: Botsfengslet (1849–1970)

Anette Alsvik, fotoarkivar

*PA-0797: Arkivet etter Billedbladet NÅ (1953–1995):
Arbeidere ved Akers Mekaniske Verksted, NÅ nr. 19, 1954.*

FOTO: RAGGE STRAND, ARKIVVERKET/RIKSARKIVET/BILLEDBLADET NÅ

PA-0249: Prytz, Torolf (Gullsmedfirmaet Tostrup):
Interiør, Tostrups Verksted ca. 1900.

FOTO: UKJENT FOTOGRAF, ARKIVVERKET/RIKSARKIVET/PRYTZ,
TOROLF (GULLSMEDFIRMAET TOSTRUP)

PA-1209: NTBs krigsarkiv
Tyske soldater i bil foran Gunerius i Oslo.

FOTO: UKJENT FOTOGRAF, ARKIVVERKET / RIKSARKIVET /
NTB KRIGSARKIV

Nasjonalbiblioteket

Nasjonalbibliotekets samling har sin opprinnelse tilbake til opprettelsen av Universitetet i Oslo i 1811. Den inneholder fotografier fra Oslo fra hele den historiske perioden med fotografi i Norge fra 1840-tallet og fremover. Disse finnes i samlingen i de fotografiske originalformatene, men også som trykte og publiserte versjoner av fotografier. Vi bevarer fotoarkiver etter en rekke fotografer, bildebyråer, pressearkiver og personer. Kjernen i samlingen består av fotografier skapt for allmenn tilgjengeliggjøring, men den inneholder også upubliserte fotografier og privatarkivmateriale. Mye fotomateriale fra Norges hovedstad Oslo har også primært nasjonal funksjon som f.eks bilder knyttet til Kongehus, Storting og regjering. Nasjonalbiblioteket er en nasjonal fotobevaringsinstitusjon og bidrar også til bevaring av andre institusjoners bildesamlinger.

Fra de første tiårene med fotografi har Nasjonalbiblioteket en stor samling daguerreotypier, der mange av opptakene er gjort i Christiania. I særstilling står *Kongeslottet i Christiania* av Peter Otto Testman som viser en utsikt over takene og pipene fra Oslo sentrum mot Slottet. Det er sannsynligvis fotografert i 1843. Taket og fasaden på Slottet ble bygget om i 1845. På platen gjengis motivet speilvendt.

Fra 1840-tallet har vi også bevart mange eksemplarer av Thøger Winthers «steentrykk efter lysbilleder», med bl.a. Slottet, Kongens gate og losjen. Fra det tidlige albuminfotografiene på 1850-tallet kan vi nevne Mathias Hansens serie av fotografier tatt etter bybrannen i Christiania 14. april 1858.

En annen Christiania-fotograf var Carl Christian Wischmann. Protokollen bevart etter han består av 57 ark med portretter av byens innbyggere, med små tilklipte portrettfotografier tatt i Wischmanns atelier. I den store samlingen portretter finnes de fleste visittkortfotografene fra 1860-tallet og utover representert, som Fredrik Klem, Claus Knudsen, Nyblin og andre. Vi har også store arkiver etter fotografer som Ludvik Szacinski og senere Finne/Lund arkivet.

De store nasjonale prospektfotografene er også viktige Oslofotografer. I samlingen er følgende fotografer rikt representert: Per Adolf Thorén, Marcus Selmer, Knud Knudsen, Axel Lindahl, Anders Beer Wilse og Martinus Skøien. Videre finnes mange arkiver etter fotografer og bildebyråer som hadde sin virksomhet i Oslo: Abels kunstforlag, Narve Skarpmoen, Mittet & Co, Henriksen & Steen samt bildearkivene fra forlag som Gyldendal og Cappelen. Nasjonalbiblioteket bevarer også mye privatarkivmateriale etter personer med tilknytning til Oslo. Her kan vi nevne som eksempler Carl Størmers ikoniske fotografier med detektivkamera fra Karl Johan og arkivene fra Nansen og biologen og fargefotopioneren Hanna Resvoll-Holmsen.

Postkort har helt fra rundt 1900 vært et viktig fotoformat som også pliktavleveres til Nasjonalbiblioteket. Her finnes en stor samling Oslo-bilder, som sammen med mye av det ovenstående kan finnes i vår digitale samling på nb.no.

Arthur Tennøe, seksjonsleder

Kongeslottet i Christiania.

FOTOGRAF: TESTMAN, PETER OTTO, 17.06.1843 TIL 1844, DAGUERREOTYPI

nb.no/search?q=oslo&mediatype=bilder

Nasjonalbiblioteket

oslo

Logg inn

Alt Bøker Aviser **Bilder** Tidsskrift Kart Brev og manuskripter Musikk Noter Musikkmanuskripter Plakater

Vis alle objekter 52 083 Treff i bilder Sortering: Relevans

Søk etter tittel

DATO

Fra dato

Til dato

Søk

TYPE

☐ Fotografi 48 435

[Oslo domkirke] : Thorsen, Joh. Tilgang for alle

Oslo. Rådhuset : Mittet & Co. As. 1900 Tilgang for alle

Oslo : Mittet & Co. As | Lie... 1953 Tilgang for alle

Oslo : Mittet & Co. As | Lie... 1953 Tilgang for alle

Oslo : Mittet & Co. As | Lie... 1953 Tilgang for alle

Oslo : Mittet & Co. As | Lie... 1953 Tilgang for alle

Riksantikvaren

Riksantikvaren ble opprettet i 1912 og har ansvar for forvaltning av kulturminner, kulturmiljøer og kulturhistoriske landskap. Riksantikvaren er et direktorat, og departementets rådgiver i alle saker som gjelder kulturminner og kulturmiljø. Riksantikvaren er den overordnede kulturminnemyndigheten og ansvarlig for å sette i verk den nasjonale kulturminnepolitikken.

Totalt har vi ca 70.0000 digitale bilder fra Oslo i vårt bildearkiv. Det omfatter både bilder som er skannet fra eldre papirkopier, negativer, glassplater og dias og nyere digitale bilder tatt av Riksantikvarens saksbehandlere.

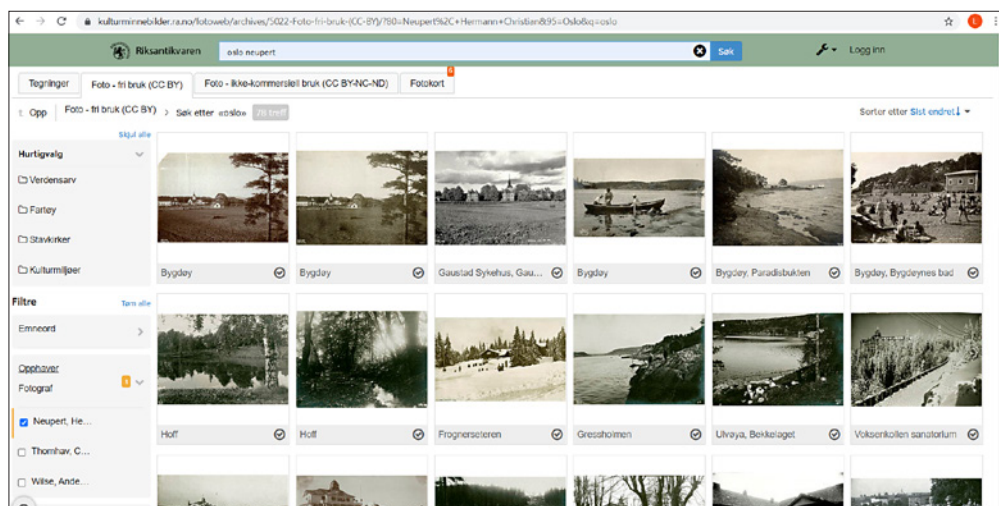
Motivene er bybilder/bymiljøer, landskap, kirker og andre bygninger, ruiner og arkeologiske utgravinger.

Et utvalg bilder er lagt ut fritt tilgjengelig for publikum på Kulturminnebilder.ra.no. Her finnes 5000 tilgjengelige bilder fra Oslo.

Riksantikvaren har innkjøpte bilder fra tidlige fotografer som for eksempel Hermann Christian Neupert, Anders Beer Wilse, Marthinius Skøien og Væring.

Verd å nevne er også arkivet etter Gerhard Fischer som er i Riksantikvarens arkiv, her finnes mange bilder fra utgravningene i Middelalderparken i Oslo. Fischer tok ikke alle bildene selv, men brukte sannsynligvis ofte profesjonelle fotografer.

Lene Buskoven, seniorrådgiver/bildearkivar

Fra Dronningen.

FOTO: HERMANN CHRISTIAN NEUPERT

Kampen kirke.

FOTO: ANDERS B. WILSE

St. Hallvard kirkeruin.

UKJENT FOTOGRAF, GERHARD FISHERS ARKIV

Kari Engh Johansen • Daglig leder, Kom inn AS

Jeg jobber med formidling av historie, arkitektur, kunst og håndverk der folk ferdes, og har hatt gleden av å samarbeide med Oslo Museum i over 10 år. Det er en magi i historiske fotografier, og kunnskapen og innsikten jeg blir møtt med på Bymuseet er uvurderlig i arbeidet for å få den frem. Enten jeg kommer med en visjon, en idé eller en konkret henvendelse.

Kvaliteten på fotografiene er så god at vi kan vise dem i ekstra store formater. Vi samarbeider om både utsmykninger og utstillinger, og jeg er spesielt stolt over samarbeidet

om nytgivelsen av Inger Munch sin fotobok «Akerselven» fra 1936 og de to store utstillingene på Galleri Oslo.

Fotografiet jeg har valgt ut er tatt av Inger Munch og viser Nylands Verksted. Jeg er fortsatt like betatt som første gang jeg så det på oslobilder.no for snart 10 år siden.

Jeg trodde det var et fotografi fra «Arsenale di Venezia», men så viste det seg at det var tatt av Inger Munch og viste det store skipsverftet ved utløpet av Akerselva. Jeg hadde ikke hatt kjennskap til henne som amatørfotograf uten billedbasen til Oslo Museum.

Beate Muri, skribent

Jeg har gjennom en årrekke hatt ubeskrivelig stor glede og nytte av Bymuseets bildesamling. Først i jobben som journalist i Aftenposten Aften hvor jeg i 2000 hadde to artikkelserier i anledning Oslos 1000-årsjubileum. Der sammenstilte jeg bilder tatt i Kristiania med bilder tatt i nåtid, artikler som seinere ble utgitt i bøkene «Oslo – byen slik den var» og «Oslo – før bilene fylte våre gater».

I 2005 fulgte et samarbeidsprosjekt om utgivelsen av boka «Kristiania for 100 år siden». Den hadde sitt utspring i en utstilling ved Bymuseet i anledning jubileet for unionsoppløsninga og var basert på bilder tatt av Anders Beer Wilse. I 2016 resulterte et nytt samarbeid i boka «Wilses Kristiania» med bilder fra arbeidslivet i Kristiania.

De første åra måtte jeg fysisk til Bymuseet for å leite etter bilder i permer og negativmapper. Men bildene var så godt organisert og fotoarkivarens hukommelse så imponerende, at jeg aldri gikk «tomhendt» derfra. Opprettelsen av Oslobilder.no har gitt enda enklere tilgang til bildene og til flere samlinger, noe jeg som spaltist i Dagsavisen gjennom sju år har hatt stor nytte av.

Utgangspunktet for avisartiklene var som oftest et tema jeg hadde lyst til å lære mer om. Avgjørende for om det kunne bli noen artikkel, var at jeg fant bilder som passa. Ofte fant jeg så mange bilder, at jeg måtte/kunne spre dem over flere artikler. Og ikke så reint sjelden førte ett bilde jeg tilfeldigvis kom over i en annen sammenheng, til en ny idé og ga inspirasjon til et nytt tema.

Også i arbeidet som foredragsholder for blant annet Den Kulturelle Spaserstokken og Den Kulturelle Skolesekken drar jeg veksler på Oslobilder.no. Bildene forsterker

Barn i gråbein-gårdene.

FOTO: ANDERS B. WILSE, CA 1925.

Stilla og Alfred Frevik.

FOTO: HULDA SZACINSKI, 1911.

og gir autenticitet til det jeg vil formidle. De skaper assosiasjoner, gjenkjennelse og nye bilder hos de jeg forteller til.

Temaet for den nye foredragsturneen er klasseskiller, og i bildevalget har jeg lagt vekt på kontraster, som blant andre de vedlagte bildene illustrerer. Med bildene til hjelp håper jeg å kunne gi den oppvoksende slekt innsikt, forståelse og interesse for temaet. Og ikke minst få dem til å reflektere rundt vår tids klasseskiller.

Jeg vil si det så sterkt som at tilgangen til disse fotosamlingene har vært helt avgjørende for at jeg har kunnet jobbe som jeg gjør.

Til slutt vil jeg benytte anledninga til å takke Bymuseet for enestående service gjennom alle disse åra! Tusen takk også til alle aktørene på oslobilder.no for at dere deler fotoskattene deres med oss!

Hans Petter Torp Sørensen • Sagene Torshov Historielag

Sagene Torshov Historielag ble stiftet i 1994, og har nær 500 medlemmer. Vi er et aktivt historielag, og har som formål å dokumentere og formidle bydelens historie. Laget har gitt ut tre bøker med lokalhistorie fra bydelen. I tillegg til å arrangere foredrag, fortellerkafeer og vandringer, utgir vi årlig fire fyldige nummer av medlemsbladet Saugen med artikler skrevet av medlemmer og inviterte.

De siste årene har vårt historielag vært en flittig bruker av bilder til våre to siste bøker, Bydelsminner og Bydelsminner 2. I tillegg har vi bestilt mange bilder til vårt medlemsblad Saugen. Oslo Museum har vært vår hovedleverandør, og vi har gjennom Oslobilder funnet mange fotografier som har passet svært godt som illustrasjoner til bøkene og bladene.

Hos Oslo byarkiv, Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek, og Oslo Museum kan historielagene få bilder gratis, noe vi setter stor pris på. Andre institusjoner som tilbyr bilder til bruk i bøker og blader, forlanger 700-800 kroner pr. bilde for bruk i utgivelser. For et historielag som vårt med bøker på over 470 sider, vil en slik utgift bety en sterk økning i utsalgsprisen.

Jeg nevnte de tre institusjonene som leverer oss gratis bilder, og Oslo Museum skiller seg ut blant disse ved hjelpsomhet og svært hurtig levering. Bildene blir gjerne mottatt samme dag som de bestilles. Vi får filer med best mulig billedkvalitet, noe som gjør at de kan forstørres og f.eks. gå over en dobbeltside.

Vi har fått ros i St. Hallvard blant annet for utseende på bøkene våre, og bildene trekker utgivelsene i riktig retning. I Saugen har vi også som nevnt ofte brukt bilder fra Oslo Museum. Dette når da ut til alle våre medlemmer. For oss har samarbeidet med Oslo Museum fungert veldig

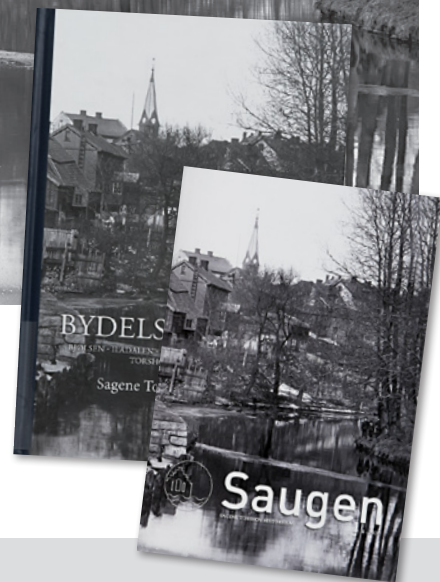
bra, og det har gitt oss muligheter til å vise medlemmer og lesere mange gamle og verdifulle bilder.

Favorittbildet må være det som danner forsiden på boka Bydelsminner 2. Dette har vi brukt både på boka og som forside på medlemsbladet.

Akerselven.

FOTO: ANDERS B. WILSE, 1902.

Reiner Schaufler • Vålerenga Historielag

Vålerenga historielag ble stiftet i 1992 og har 500 medlemmer. Det arrangeres flere medlemsmøter per semester med foredrag om Vålerengas og Oslos historie, dessuten en bydelsvandring om sommeren og fotoutstilling om høsten. Laget utgir medlemsbladet «Mer gammelt enn nytt» og en årskalender. Laget har gitt ut flere bøker om Vålerengas historie, bl.a. «VIF – Fra Sotahjørnet til Bohemen», «Vålerenga – Bydel med sjel» og «Gatelangs på Vålerenga. Fotografiske minner fra en bydel i gamle Oslo». En ny bok om Totengata er i sluttfasen og gis ut før jul.

Vålerenga historielag har i snart 30 år samlet inn og tatt vare på bilder fra bydelen. Det gjelder for det meste private foto som ellers ikke ville ha funnet veien til bøker, arkiver og et bredt publikum. Det har vært – og er – en veldig givende prosess å berge mange skatter for framtiden. Det har blitt flere tusen i årenes løp. Mange har blitt brukt til forskjellige formål, til utstillinger, til bladet og kalenderne våre, til våre bøker og andre trykksaker. Samtidig kan private bilder ikke gi et fullverdig bilde av virkeligheten. Vi er avhengig av offentlige kilder og arkiver i vårt arbeid.

Det er derfor vi bruker oslobilder.no og Oslo Museums bildearkiv hyppig når vi jobber med prosjekter og utstillinger. Bymuseets samling er gull verdt for å komplettere vår egen samling.

Spesielt hyggelig er det at vi som forening kan bruke bildene vederlagsfritt. Servicen og kvaliteten av de digitale bilder vi får fra Oslo Museum holder en høy standard, slik man forventer seg av en profesjonell institusjon. Vi gleder oss til et fortsatt tett samarbeid.

Som eksempel på alt dette har vi valgt et fotografi av Thorkel Jens Thorkelsen fra Vålerenggata, tatt rundt 1910. Det viser Vålerenggata mot krysset ved Enebakkveien, Småløngata går inn på venstre side. Bildet ble brukt på forsiden til vår bok «Gatelangs på Vålerenga» fra 2018, fordi det er et tilnærmet perfekt foto: Med sin sylskarpe linse inviterer fotografen oss til å være der, til å spasere rundt på gaten og SE – et åpent vindu, ei jente som knytter skolisene, et utstillingsvindu fullt av varer. Et øyeblikk i tiden, på gata, i hverdagen, som forteller oss hvordan det var å være menneske på Vålerenga for over 100 år siden.

Smakebiter fra vårprogrammet

Stenseng, Arne (1907–1980), *Fra Lambertseter*, 1957.

© ARNE STENSENG / 2021

Fra utstillingen «Byblikk – Oslo i kunsten».

FOTO: RUNE THORSTEIN

FOTO: RUNE AAKVIK

Ny utstilling

Åpner lørdag 28. mai
Teatermuseet
Karel Hlavatýs figurer og masker

En hyllest til den tsjekkiske
figurteaterkunstneren
Karel Hlavatý, skaperen av
Titten Tei

Aktuell utstilling

Byblikk – Oslo i kunsten

Hva forteller maleriene om
de drastiske endringene
Oslo har gjennomgått de
siste 300 årene?

**Kuratoromvisninger
i Byblikk**

Søndag 23. januar / 13. fe-
bruar / 6. mars og 27. mars
kl. 13.00

Oslo Museum følger til enhver
tid gjeldende tiltak for smitte-
vern i tråd med myndighetenes
retningslinjer.

Se oslomuseum.no for even-
tuelle endringer i programmet.

Kjenn ditt bygg

Vintervandringer

Tirsdag 25. januar

kl. 18.00

I byborgernes saler

Bli med inn i Rådmannsgården, Garmanngården og Magistratgården

Søndag 20. februar

kl. 13.00

På innsiden av Rådhuset

Arkitektur og historier i Oslos storstue

Følg med for flere datoer!

Kjenn din by

Vil du delta på byvandring til våren?

Vårprogrammet lanseres i februar.

Se oslomuseum.no.

FOTO: STINE SØLBERG

Bymuseets Venner program vinter/vår 2022

Torsdag 3. februar kl. 18.00

«Byblikk – Oslo i kunsten»

Spesialomvisning i Bymuseets nye utstilling med etterfølgende quiz rundt temaet.

Enkel bevertning.

Møtested: Bymuseets besøkssenter

Onsdag 16. mars

– 2 møter i ett på Bymuseet, Frogner

Kl. 17.00: **Venneforeningens årsmøte,**

med påfølgende foredrag

Kl. 18.00: «**Myten om murbyen! Byggeskikk i Christiania 1624–1814**»

Foredrag med Bymuseets tidligere direktør Lars Roede som har skrevet bok om temaet. Han gir oss innblikk i den tids byggeskikk og dens preg på Christiania.

Enkel bevertning.

Møtested: Bymuseet

Tirsdag 19. april kl. 18.00

«Fra Arbeidermuseet til Vøienvollen gård»

Vandring langs Akerselva med Arbeidermuseets formidlingsleder, Gro Røde.

Møtested: Arbeidermuseet, Sagveien 28 ved Hønse-Lovisas hus

Akvarellen viser mangfoldet av byggemåter i Christiania, hvor murhusene ikke kom for alvor før mur ble obligatorisk etter bygningsloven av 1827.

FOTO: HELLIESEN, HENRIK LAURENTIUS (1824–1900), OB.06165, NEDRE VOLLGATE, 1891. 23x29, AKVARELL.

Mandag 2. mai kl. 10.00

Vårdugnad på Bymuseet

Museet spanderer pølser, kaffe og kake

Møtested: Bymuseet

Velkommen til våre møter!

Rolf Strangers kulturfond 2022

Rolf Strangers kulturfond skal dele ut midler for året 2022. Beløpet er begrenset oppad til kr 35.000. Søknad sendes innen 1. mars 2022 til: post@oslomuseum.no, skriv Rolf Stranger i emnefeltet.

For ytterligere opplysninger:
www.oslomuseum.no/rolf-strangers-kulturfond/
eller følg QR-koden.

VIL DU BLI BEDRE KJENT MED OSLO? BLI EN VENN!

Er du medlem av Bymuseets venner kommer du gratis inn på museet, får tilsendt Byminner og invitasjoner og spesialtilbud på utvalgte arrangementer.

Medlemsskap Bymuseets venner: kr. 400,-

Bedrifter/institusjoner: kr. 1.200,-

Livsvarig medlemskap: kr. 5.000,-

Løssalg Byminner: kr. 150,-

For mer informasjon eller innmelding, kontakt oss på post@oslomuseum.no

Billettpriser: kr 90,- / 70,- / 50,- (gratis for barn til og med 18 år)

Gratis adgang på lørdager.

Teatermuseet har også venneforening som gir gratis adgang til museet.

Se oslomuseum.no

[Facebook.com/bymuseetoslo](https://www.facebook.com/bymuseetoslo)

[Instagram @bymuseet](https://www.instagram.com/bymuseet)

Oslo Museum mottar støtte fra:

Oslo kommune

KULTURDEPARTEMENTET

om;
oslo museum

www.oslomuseum.no

om; bymuseet

om; arbeidermuseum

om; interkulturelt museum

om; teatermuseum

Utgitt av Oslo Museum
ISSN 0007-77631

Til Bymuseets venner og abonnenter.
Adresseforandring meldes til Oslo Museum, tlf: 23284170 - epost: post@oslomuseum.no